

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Цавалюк Тетяни Олександрівни
«Психологічний супровід формування інтелектуальних почуттів у
молодшому шкільному віці»
поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук зі спеціальності
19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Дисертаційне дослідження Цавалюк Т.О. присвячене актуальному і недостатньо вивченому питанню розкриття змісту психологічного супроводу формування інтелектуальних почуттів у молодшому шкільному віці. Наукове дослідження поєднує теоретичний аналіз сучасного стану проблеми, огляд накопичених даних у психології та гуманітарних науках, а також власне експериментальне дослідження.

Інтенсивний ритм життєдіяльності сьогодення потребує від молодших школярів високої гнучкості та швидкості реакцій, кмітливості й значного рівня інтелектуального розвитку. Комплекс означених вимог являє собою психологічну сутність інтелектуальних почуттів. Науковий інтерес до проблеми формування інтелектуальних почуттів у молодшому шкільному віці зумовлений, з одного боку, недостатнім рівнем висвітлення у літературі проблеми інтелектуальних почуттів й відсутністю одностайності у думках по відношенню до процесу формування інтелектуальних почуттів молодших школярів – з іншого.

Вже у дошкільному віці починає розвиватися процес мислення, із яким нерозривно пов'язані інтелектуальні почуття. До основних інтелектуальних почуттів відносять цікавість, допитливість, пізнавальний інтерес, здивування, почуття нового, почуття гумору. Інтелектуальні почуття стимулюють інтелектуальний пошук дитини. Із віком їх роль у життєдіяльності дитини зростає. Вони стають основою інтересів школяра, а значить, і життєвих цілей, обумовлюючи не тільки той чи інший рівень навчальної діяльності, але й процеси пізнання та творчості.

У дисертації Цавалюк Т.О. чітко визначені предмет, об'єкт та мета дослідження, що полягає у встановленні специфічних соціально-психологічних характеристик процесу формування інтелектуальних почуттів у молодшому шкільному віці. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, який включає у себе 229 найменувань, із них 16 іноземною мовою та 2-х додатків, розміщених на 3-х сторінках. Робота містить 70 таблиць на 70 сторінках та 18 рисунків, розміщених на 18 сторінках.

Основний зміст роботи викладено на 176-и сторінках. Повний обсяг дисертації включає 203 сторінки.

У першому розділі дисертації представлений теоретичний аналіз проблем психології інтелектуальних почуттів у молодшому шкільному віці. Основні теоретичні підходи до досліджуваної проблеми науково аргументовані, відзначаються новизною та конкретністю. Авторка не лише наводить, але й критично переосмислює науковий доробок відомих вчених, формулює відповідне авторське ставлення до минулих і сучасних досліджень.

Дисертантка чітко визначає науково-теоретичний апарат дослідження, а також детально описує методичний інструментарій, що використовується для вирішення проблеми процесу формування інтелектуальних почуттів у молодшому шкільному віці. На основі ґрунтовного теоретичного аналізу у галузі теми дослідження дисертанткою розроблено модель формування та розвитку інтелектуальних почуттів молодших школярів. Означена модель відображає поетапну структуру формування та розвитку інтелектуальних почуттів молодших школярів. Основними етапами є: етап формування інтелектуальних почуттів; етап диференціації інтелектуальних почуттів; етап індивідуалізації інтелектуальних почуттів. Система формування та розвитку інтелектуальних почуттів молодших школярів визначається: загальнокультурними, сімейними та шкільними смислами й індивідуальними смислами. Досягнення балансу між категоріями смислів сприяє формуванню почуття емоційної безпеки, тоді як відсутність емоційної безпеки – емоційна незахищеність гальмує особистісне зростання дитини. Показником особистісного росту виступає успішність у провідній діяльності.

Не менш змістовно представлено другий розділ, присвячений обґрунтуванню принципів організації емпіричного дослідження. Також у цьому розділі подано опис методичного апарату, конкретизовано форми проведення емпіричної частини дослідження й здійснено аналіз отриманих результатів емпіричного дослідження. Аналіз результатів здійснюється дисертанткою багатопланово, у декількох ракурсах, у відповідності з етапами експериментального дослідження.

За результатами констатувального дослідження статистично підтверджено ефективність розробленої після проведення теоретичного дослідження моделі формування та розвитку інтелектуальних почуттів молодших школярів; доведено вірність поставленої гіпотези; встановлено наявність кореляційних взаємозв'язку між досліджуваними характеристиками.

У третьому розділі подано структуру, зміст, принципи організації формувального експерименту, результати дослідження, їх інтерпретацію та висновки. Формувальний експеримент у повному обсязі реалізував мету цього етапу дисертаційного дослідження. Впроваджені формувальні заходи виявилися ефективними. Зокрема, дисертанткою доведено, що формуванню інтелектуальних почуттів молодших школярів сприяють дидактичні ігри з елементами рефлексивного обговорення.

Варто також відзначити, що дисертанткою встановлено: інтелектуальні почуття є чинником соціалізації молодшого школяра й ґрунтуються на балансі культурних смислів й обумовлюють формування емоційної безпеки. Відносно поведінки дитини інтелектуальні почуття виступають чинниками особистісного зростання. У процесі роботи доведено визначальний вплив культури на формування інтелектуальних почуттів. Так, загальнокультурні смисли, які першочергово приймає дитина у подальшому переломлюються через призму сімейних, шкільних (у значимості найближчого соціального оточення) та індивідуальних смислів (кінцевий етап перетворення зовнішніх категорій у внутрішні уявлення). Досягнення балансу між усіма трьома категоріями смислів сприяє формуванню почуття емоційної безпеки. Відсутність емоційної безпеки – емоційна

незахищеність гальмує особистісний ріст дитини. Показником особистісного росту виступає успішність у провідній діяльності.

Імпонує, щороботаЦавалюк Т.О.має широке психологічне та міждисциплінарне прикладне значення. Практичне значення дослідження визначається можливістю використання розробленого методичного й діагностичного інструментарію з метою оптимізації процесу психологічного супроводу формування і розвитку інтелектуальних почуттів молодших школярів взагалі та попередження виникнення почуття емоційної незахищеності зокрема.

Результати теоретико-прикладного дослідження покладено в основу спецкурсів«Психологічний супровід формування інтелектуальних почуттів у молодшому шкільному віці через дидактичні ігри», «Дидактична гра як чинник успішності навчальної діяльності молодшого школяра».

Надійність і вірогідність результатів дослідженнязабезпечувалися методологічним обґрунтуванням його вихідних положень, використанням валідних та надійних діагностичних методик, адекватних меті і завданням дослідження; поєднанням кількісного і якісного аналізу емпіричних даних; застосуванням методів математичної статистики із залученням сучасних програм обробки даних; репрезентативністю вибірки.

Робота Цавалюк Т.О. відзначається науковою цілісністю і завершеністю, однак вважаємо за потрібне висловити деякі зауваження та побажання:

1. Варто було б уточнити роль культури як чинника формування інтелектуальних почуттів у молодшому шкільному віці.

2. Нам видається не достатньо обґрунтованою сутність моделі формування та розвитку інтелектуальних почуттів молодших школярів у контексті соціально-культурного розвитку.

3. Доцільно було б розширити обґрунтування взаємозв'язку між інтелектуальними почуттями та психологічним супроводом останніх.

4. Варто було б детальніше охарактеризувати полярні категорії інтелектуальних почуттів.

5. У роботі присутня деяка стилістична нечіткість. Чіткість формулювання наукової стилістики, що проявляється у відповідній лексиці та побудові структури

тексту сприяла б науковості звучання тематики роботи.

Зазначені недоліки не знижують цінності дисертаційної роботи, яка є завершеною, самостійною і потрібною для психолого-педагогічної практики. Все це дає підстави стверджувати, що дисертація Цавалюк Т.О. «Психологічний супровід формування інтелектуальних почуттів у молодшому шкільному віці» відповідає вимогам до робіт такого типу, а його авторка заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

**Доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
Львівського національного університету
імені Івана Франка**

Н.І. Жигайло

Підпис Жигайло Н.І. підтверджую:

Вчений секретар

Юлія О. С. Грабовецька

